

*Дмитренко О. В.,**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри германської філології та перекладу**Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»**Корнієнко Д. С.,**магістрантка**Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ АКТИВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Статтю присвячено дослідженню проблеми перекладу термінів активної фінансової діяльності підприємства. Сучасна економіка є багатоаспектною, вона включає в себе, окрім суто економічних наук, фінанси, банківську справу, інвестування, системи управління, фондові біржі тощо. Кожна з цих наук має власну структуру термінів, і лише її певна частина може бути загальною для кількох галузей. Саме тому дуже важливим нині є володіння фінансово-економічною термінологією англійської мови походження. Переклад термінів вимагає від фахівця базових економічних знань, що має забезпечити розуміння змісту текстів. У статті здійснено аналіз останніх досліджень і публікацій, присвячених питанням економічної термінології, переданню термінів у процесі перекладу, особливостям перекладу фінансово-економічних термінів іншомовного походження. Авторами окреслено актуальність цієї проблематики у сучасному перекладознавстві, наголошено на необхідності укладання словників та інших лексикографічних джерел, які б відбивали сучасний стан української та англійської фінансової лексики з урахуванням їх відмінностей, та охоплювали би якомога більше економічних галузей. Зазначено, що економічний переклад із кінця 90-х років минулого століття посідає провідні позиції на ринку перекладацьких послуг. Також простежено функціонування мовних структур у фінансовій термінології і проаналізовано способи перекладу різних моделей. З'ясовано поняття «термін» і розглянуто його класифікацію та розподіл на: прості терміни, складні терміни, похідні терміни (суфіксальні, префіксальні, суфіксально-префіксальні) та терміни-словосполучення. Здійснено диференціацію термінів-словосполучень за різними ознаками, а саме: за типом їх структури, за морфологічною ознакою, за синтаксичною будовою словосполучення. Наведено аргументовані приклади до кожної з них. У процесі роботи здійснено огляд теоретичних і практичних інновацій, що стосуються перекладу складних термінів фінансової лексики з української мови на англійську. Надано пропозиції щодо перспектив подальших досліджень із цієї проблематики не лише у сфері фінансів, а й у інших економічних науках.

Ключові слова: морфологічна структура, похідна основа, семантична відмінність, синтаксична будова, словотвір, термін, термінологічні словосполучення, фінансова діяльність.

Постановка проблеми. Актуальність статті зумовлена необхідністю дослідити особливості перекладу термінів активної фінансової діяльності підприємства, оскільки остання є однією

з найбільш важливих і складних економічних категорій. Відсутність комплексного наукового опису перекладацьких аспектів терміносистеми галузі економіки вимагає створення сучасних лексикографічних джерел української фінансової лексики. Так, необхідним є укладання словників, які б відбивали сучасний стан української та англійської фінансової лексики з урахуванням їх відмінностей та концептуальних неузгодженостей і охоплювали б якомога більшу кількість економічних галузей.

Як свідчить **аналіз останніх досліджень і публікацій**, питанню економічної термінології присвячено велику кількість наукових робіт вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, серед яких: О.О. Бескетна, В.П. Даниленко, О.І. Кобзар, Т.А. Кравцова, О.М. Муравйова, О.В. Обозна, Т. Рьольке, Г. Флак, Ф.О. Циткіна, та інші. Дослідження питання передання термінів у процесі перекладу здійснювали Л.І. Борисова, В.І. Карабан, Т.Р. Кияк. Об'єктом наукової студії О.О. Бескетної були структурні особливості перекладу складних термінів фінансової лексики з української мови на англійську, в яких авторка досліджувала теоретичні і практичні наукові інновації. О.М. Муравйова з'ясувала особливості перекладу фінансово-економічних термінів іншомовного походження. З перекладом англійських економічних термінів українською мовою пов'язані наукові інтереси Л.В. Савицької. Фундаментальною працею з досліджуваної проблематики вважаємо книгу І.Г. Фролової «Особливості перекладу українською мовою англійських термінів у галузі макроекономіки». Під час написання цієї статті нам у пригоді став посібник-довідник Карабана В.І. з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову.

Незважаючи на низку наукових студій, присвячених питанню перекладу складних термінів фінансової лексики з української мови на англійську, ця проблема утримує статус маловивченого явища. Економічна терміносистема англійської мови є чисельною та розгалуженою, а у разі некомпетентності перекладача може спричинити труднощі під час роботи з матеріалами фінансово-економічного спрямування.

Мета статті полягає в необхідності простежити функціонування мовних структур у фінансовій термінології і проаналізувати способи перекладу різних моделей, а також з'ясувати поняття «термін» і розглянути його класифікацію.

Виклад основного матеріалу. Із середини 1990-х років глобалізація зменшила масштаби світу шляхом усунення бар'єрів та надання вільного доступу до інформації з будь-якої точки світу. Водночас зміни на ринку призвели до сплеску кількості фінансових операцій та розширення фінансової діяльності. Як стверджує Л.В. Савицька, наслідком цього стало «зростання кількості перекладачів у сфері фінансів, а економічний переклад почав посідати першочергові позиції на ринку перекладацьких послуг» [1, с. 253].

Для правильного розуміння та перекладу терміна важливо знати його морфологічну і словотвірну структуру, а також семантичні відмінності загальноживаних слів.

За класифікацією В.І. Карабана, терміни поділяються на такі структурні типи:

- 1) прості (прості кореневі слова);
- 2) складні;
- 3) похідні: суфіксальні, префіксальні, суфіксально-префіксальні;
- 4) терміни-словосполучення [2, с. 110].

Просте слово-термін, основа якого залишається незмінною та включає в себе головне значення слова, є непохідним. Воно складається лише з однієї кореневої морфеми, до якої можуть приєднуватися морфологічні флексії: bonds (облігації), check (чек), lease (оренда) та інші.

Похідне слово-термін містить у своєму складі одну кореневу та одну (чи більше) афіксальну морфему. Наприклад: acceptance, disaffirm, defamation, voidable та інші.

Серед афіксів дослідники виокремлюють два типи:

- власні (внутрішні засоби мови);
- запозичені [там само, с. 113].

Більшість продуктивних у термінологічній лексиці суфіксів є запозиченими з латинської, грецької та французької мов.

Складні терміни – це слова, що складаються не менше як із двох корневих компонентів і характеризуються графічною та семантичною цілісністю. З точки зору структури складників розрізняють такі типи складних слів: що складаються з простих основ (drawback); у яких принаймні один компонент є похідною основою (leaseholder); в яких один із компонентів є скороченням; у яких один із компонентів є складною лексемою. Саме англійські складні слова потребують особливої уваги та зваженості під час перекладу англійських фінансово-економічних текстів рідною мовою.

У системі фінансової термінології функціонують мовні структури – термінологічні словосполучення, що називають конкретні поняття предметної галузі. Такі терміни-словосполучення доцільно диференціювати за типом їх структури, а саме:

1) прості словосполучення, що складаються, як правило, з двох слів, одне з яких є головним, а інше – залежним: credit limit, corporation tax;

2) складні словосполучення, в яких залежні слова визначають різні аспекти значення стрижневого слова: legal effect of an agreement [3].

За морфологічною ознакою основного слова вчені поділяють економічні терміни-словосполучення на:

1. Іменні словосполучення (з іменником у ролі стрижневого слова): stock flotation, income tax, active trust, time draft, credit insurance.

2. Прикметникові словосполучення (з прикметником чи дієприкметником у ролі основного компонента): valid for one year.

3. Дієслівні словосполучення: close a transaction [4].

Терміни-словосполучення можна диференціювати і за типом синтаксичної будови словосполучення, граматичної моделі. Наприклад:

1) іменник + іменник (N+N): bankruptcy trustee, life insurance;

2) прикметник + іменник (A+N): active trust, equal pay;

3) дієслово + іменник (V+N): close a transaction;

4) іменник + інфінітив (N+Inf.): contract to sell, invitation to negotiate [5, с. 29].

За синтаксичними ознаками О.О. Бесклетна розрізняє:

– безприйменникові сполучення слів, з'єднані способом керування: income tax, tax abatement, entire contract;

– прийменникові словосполучення: bill of sale, agreement by parol [6, с. 164].

У фінансовій терміносистемі української мови іменні структури становлять три чверті від усього складу фінансової лексики.

За формально-морфологічними ознаками у корпусі іменних виокремлюють 4 основних типи конструкцій:

– безприйменникові іменні;

– прийменникові;

– сполучникові іменні;

– прийменниково-сполучникові іменні [там само, с. 165].

Серед безприйменникових іменних конструкцій продуктивними є бінарні, трикомпонентні та чотирикомпонентні терміни-словосполучення. Найпродуктивнішою бінарною безприйменниковою конструкцією є модель A+N (прикметник + іменник). Доведено, що складні терміни, побудовані за цієї моделлю, перекладаються переважно:

1) складним терміном тотожної структури (прикметник + іменник): активи ліквідні – liquid assets, першочергові борги – preferential debts;

2) складним терміном, де відповідником є іменник: альтернативна вартість – opportunity costs;

3) складним терміном, де відповідником є прийменниково-іменникова конструкція у постпозиції до відповідника N: фінансовий арбітраж – arbitrage of exchange;

4) складним терміном, де трансформується в словосполучення, що містить безпосередній відповідник прикметника: балансові показники – balance sheet ratio, безнадійні борги – bad and doubtful debts;

5) складним терміном, де відповідником є дієприкметник теперішнього часу: револьверний кредит – revolving credit [4].

Серед бінарних безприйменникових конструкцій друге місце за шкалою продуктивності фахівці належить моделі N+NI (іменник у називному відмінку + іменник у формі непрямих відмінків). Складні терміни, побудовані за цієї моделлю, перекладаються переважно:

1) складним терміном, у якому лексичні компоненти міняються місцями, відповідником NI є іменник (рідше прикметник) у препозиції до головного компонента: врегулювання боргу – debt adjusting;

2) складним терміном, де англійський відповідник іменника NI трансформується в прийменниково-іменникову конструкцію: доходність активів – return on assets, страхування шкоди – indemnity against loss [7, с. 95].

Слід мати на увазі, що окремі одиниці моделі N+N1 можуть перекладатися обома способами: прийняття ризику – risk assumption або assumption of risk.

У системі фінансової термінології у реєстрах галузевих словників зафіксовано, крім бінарних, трикомпонентні безприйменникові конструкції. Найбільш популярною серед трикомпонентних лінгвісти називають модель N+A+N1 (іменник + прикметник + іменник), у синтаксичній структурі якої бінарний компонент (A+N1) стоїть переважно у формі родового відмінка. Існує два основних способи перекладу цієї моделі:

1) означуваний (N) та означувальний (A+N1) компоненти міняються місцями: бюджет повної зайнятості – full-employment budget;

2) трансформація бінарного компонента A+N в прийменниково-іменникове словосполучення зі збереженням вихідної структури ТС: фіксація відсоткових ставок – pegging of interest rates [8].

Серед трикомпонентних конструкцій друге місце за шкалою продуктивності посідає модель A+A+N (прикметник + прикметник + іменник). Третьому компоненту означених термінів N відповідає англійський іменник, а перші два компоненти A+A перекладаються переважно так:

1) A+N: моторне страхове бюро – motor insurance office, номінальна процентна ставка – nominal interest rate;

2) A+A: чиста поточна вартість – net present worth (NPW), дисконтна валютна політика – discount monetary policy;

3) N+N: девізна валютна політика – currency exchange policy [7, с. 106].

Способи перекладу трикомпонентної моделі A+N+N1 (прикметник + іменник у називному відмінку + іменник у родовому відмінку), яка є результатом атрибутивного поширення означуваного компонента N+N1, збігаються з вищезгаданими способами перекладу бінарної конструкції. Наприклад:

1) нормативний запас платоспроможності – normative reserve of solvency, казначейські зобов'язання республіки – treasury bonds of republic;

2) електронний переказ коштів – electronic funds transfer (EFT), міжбанківська ставка пропозиції – interbank offered rate (IBOR).

Трикомпонентну субстантивну модель N1 +N2 +N3 дослідники радять перекладати з кінця: третій компонент українського терміна посідає позицію першого компонента, другий компонент – позицію другого, перший компонент – останню: страхування відповідальності виробника – products-liability insurance, коефіцієнт депонування грошей – currency-deposit ratio [7, с. 115].

Варто також зазначити «хибних друзів перекладача» з міжнародних фінансових термінів. По-перше, це терміни, що набули у різних мовах відмінного значення внаслідок зміни тлумачення під час запозичення. Прикладом наведемо термін «такса» (від англ. Rate scale, statutory price). На відміну від англійського tax він означає «оцінку, точно встановлену державою або органами самоуправління, вартість товарів або розмір оплати праці та послуг». Англійський термін tax означає зовсім інше, а саме: податок, збір [8].

«Хибні друзі перекладача» можуть виникати також унаслідок того, що термін (чи слово) однієї мови, який уже був запозичений іншою мовою, в подальшому змінив у рідній мові свою етимологію і вже не відповідає іншомовному еквіваленту,

який він сам же і створив. Наприклад, англійський термін tanker було запозичено в українську мову у значенні «наливне судно, нафтовоз». Однак пізніше термін *tanker* набув в англійській мові ще одне значення – «літак-заправник» (тобто такий літак, який заправляє інший безпосередньо під час польоту).

Висновки. Отже, економічний переклад – це окремий вид перекладацької діяльності, завдання якого – адекватно відтворити зміст тексту з урахуванням відмінностей в економічних реаліях і терміносистемах різних країн, зберегти фахову семантику. Питання перекладу фінансових термінів є актуальним сьогодні, адже процеси глобалізації продовжують набирати обертів та проникати у різні сфери діяльності. Комплексний характер роботи розширює простір для подальших досліджень проблеми перекладу не лише фінансової термінології, а й англійських термінів, що стосуються банківської справи, інвестування, системи управління тощо.

Література:

1. Савицька Л.В. Особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою. *Лінгвістичні дослідження: Зб. Наук. Праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*, 2013. № 35. С. 252–257.
2. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Москва : TEMPUS, 1997. 317 с.
3. Cronin M. Translation and globalization. London : Routledge, 2013. 208 p.
4. Муравйова О.М., Кравцова Т.А., Обозна О.В. Особливості перекладу фінансово-економічних термінів іншомовного походження. ХДУХТ, 2013. URL: <http://elib.hduht.edu.ua>.
5. Clear words translations: clarity and efficiency. URL: <http://clearwordstranslations.com/>
6. Бесклетна О.О. Структурні особливості перекладу складних термінів фінансової лексики з української мови на англійську. *Теоретичні і практичні наукові інновації*, 2013. С. 164–168.
7. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Москва : TEMPUS, 1997. 317 с.
8. Management.com.ua. Глосарій (тлумачний словник). URL: <http://www.management.com.ua/glossary/?letter=O>.

Dmytrenko O., Korniienko D. Features of the translation of active financial activity terms

Summary. The article is devoted to a study on the translation of the terms of the active financial activity of an enterprise. The modern economy is multifaceted; it includes, in addition to purely economic sciences, finance, banking, investment, management systems, stock exchanges, and so on. Each of these sciences has its own terms structure, and only a certain part of it can be common to several industries. That is why mastery of the financial and economic terminology of English-speaking origin is very important today. The translation of terms requires an expert in basic economic knowledge to understand the content of texts. The article analyses recent studies and publications on economic terminology, transfer of terms in the process of translation, peculiarities of translation of financial and economic terms of foreign origin. The authors have highlighted the relevance of this problem in modern translation and the need to compile dictionaries and other lexicographic sources, that reflect the current state of Ukrainian and English financial vocabulary, considering their differences, and cover as many economic sectors as possible. It is noted that economic translation has been the leading market for translation services since the late 1990s. The functioning

of the language structures in the financial terminology has been reviewed and ways of translating the various models have been analyzed. The concept of «term» has been clarified and its classification and division into simple terms, complex terms, derivative dates (suffix, prefix, suffix-only), and terms-phrases have been considered. The time-use phrases are differentiated according to different characteristics, namely: the type of their structure, the morphological characteristic, and the syntactic structure of the phraseology. Examples are given for each

of them. In the course of the work, theoretical and practical innovations concerning the translation of complex terms of the Ukrainian financial vocabulary into English have been reviewed. Proposals are made for the prospects for further studies in this field, not only for finance but for other economic sciences.

Key words: morphological structure, derivative basis, semantic difference, syntax structure, word formation, term, terminological phraseology, financial activity.